

פסולי חיתון ורשימות שחורות

מפגש 3 - תכונות אופי כאבן בוחן לייחוס ראוי: אידיאולוגיה והלכה למעשה

1. למדו את הסיפור על עולא ורב יהודה בבבלי קידושין ע"ב: "עולא איקלע לפומבדיתא...ואין מניחין אותה לידבק בחברתה".
2. למדו את הסיפור הארוך על רב יהודה והאיש מנהרדעא (ואת נספחיו) בבבלי קידושין ע"א – ע"ב.
- התחילו קצת לפני הסיפור, במימרה: "ואמר רבה בר רב אדא ואמרי לה אמר רבי סלא אמר רב המנונא כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה רוצעו" – וסיימו קצת אחרי הסיפור, במימרה: "אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רב כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו כשהקב"ה משרה שכנתו מעיד על כל השבטים ואין מעיד עליו שנאמר שבטי יה עדות לישראל, אימתי הוי עדות לישראל, בזמן שהשבטים שבטי יה".
- הסיפור ארוך, התמקדו במוטיב של תכונות אופי כפי שהוא בא לידי ביטוי בסצנות השונות של הסיפור, וכן במימרות לפניו ואחריו.

3. ש"ע אבן העזר סימן ב סעיפים א-ג

[א] לא ישא אשה שיש בה שום פיסול: [הגה: כל הנושא אשה פסולה משום ממון, הוויין לו בנים שאינם מהוגנים...].

[ב] כל המשפחות בחזקת כשרות, ומותר לישא מהם לכתחילה. ואף על פי כן, אם ראית שתי משפחות שמתגרות זו בזו תמיד (או שני בני אדם שמתגרים זה בזה), או ראית משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד, או ראית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר – חוששין להם וראוי להתרחק מהם, שאלו סימני פסלות הם. וכן כל הפוסל אחרים תמיד, כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים ואומר עליהם שהם ממזרים, חוששין לו שמא ממזר הוא; ואם אומר להם שהם עבדים, חוששים לו שמא עבד הוא; שכל הפוסל – במומו פוסל. וכן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות, ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד – חוששים לו ביותר, שמא גבעוני הוא:

- מה משמעות השימוש בתכונות אופי כדי לעמוד על ייחוס ראוי או פסול? אילו תוצאות תיתכנה לאמירה כזו?
- האם נראה לכם שיש עניין ליישם רעיון זה בפסיקה מעשית? אם כן, באילו הקשרים וכיצד פסיקה כזו צריכה להיראות?

מקורות נוספים לשיעור

4. ירושלמי קידושין ד, א

"ויאמר י"י על שאול ועל בית הדמים" (שמ"ב כא, א)...ועל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים". שלח דוד וקרא להם - מה לכם ולבית שאול?

אמרין ליה: "על אשר המית ממנו שבעה אנשים: שני חוטבי עצים ושני שואבי מים וחזן וסופר ושמש".

אמ' לון: "מה אתון בעו כדון"? [מה אתם רוצים עכשיו?]

אמרו ליה: "יותן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום ליי בגבעת-שאול בחיר י"י" (שמ"ב כא, ו).

אמ' לון: ומה הנייה לכון ואיננו מתקטלין? סבו לכון כסף ודהב! [איזו הנאה לכם בכך שהם ייהרגו? קחו לכם כסף וזהב!]

והוון אמרין: "אין לנו כסף עם שאול ועם ביתו" (שמ"ב כא, ד).

אמר: דילמא דאיננו בהתיין פלגון מן פלג. [שמא הם מתביישים אחד מן השני]

נסב כל חד מינהון והוה מפייס ליה קומי גרמיה והוה אמ' ליה. מה הנייה אית לך דאינון מתקטלין? סב לך דהב וכסף! [לקח כל אחד מהם והיה מפייס אותו בפני עצמו...]

והוא אמ': "אין לנו כסף עם שאול ועם ביתו". "אין לי" כת'.

באותה השעה אמ' דוד: שלש מתנות טובות נתן הקודש לישראל: רחמנין ובווישנין וגומלי חסדים.

רחמנין מניין? "ונתן לך רחמים ורחמך והרבך, כאשר נשבע לאבותיך" (דברים יג, יח).

בווישנין מניין? "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" (שמות כ, ז). זה סימן לבוישן שאינו חוטא. וכל שאין לו בושת פנים דבר בריא שלא עמדו אבתיו על הר סיני.

וגומלי חסדים מניין? "ושמר יי' אלהיך לך את הברית ואת החסד, כאשר נשבע לאבותיך" (דברים ז, יב).

ואילו [הגבעונים] אין בהן אחד מהן.

מיד עמד וריחקן. [שנ'] "והגבעונים לא מבני ישראל המה" (שמ"ב ב, כא, ב).

5. בבלי ביצה לב ע"ב

ואמ' רב נתן בר אבא: עתירי בבל יורדין גיהנם.

כי הא דשבתאי בר מוריינוס איקלע לבבל. בעא מיניהו עסקא, לא יהבו ליה. מיזן נמי לא זיינוה. אמ': הני מערב רב קאתו.

דכת' "ונתן לך רחמים ורחמך והרבך, כאשר נשבע לאבותיך" (דברים יג, יח). כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו. וכל שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו.

.6

ב"ה

תיק 1017683

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב דניאל אדרי – אב"ד, הרב בן ציון הכהן רבין, הרב אלעד עלי

המבקשת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ליאורה אוחנה)

הנדון: בירור יהדות

החלטה

תיק זה אינו תיק בירור יהדות שיגרתי שנפתח עקב בקשה להינשא כדמו"י או להתגרש כדמו"י.

במהלך הדיון מיום כ"ד בטבת תשע"ה (15.1.2015) הטיח הבעל באישה אשמה חמורה כאילו היא זונה. בית הדין גער בבעל על התבטאות כה חריפה ומבישה כנגד אשתו, אך הבעל טען שיש לו סרטון שהתפרסם בתקשורת הכללית תכנית בטלוויזיה המתעדת אותה, בו מודה האישה בדבר ומספרת על עצמה ועבודתה כ... נצטט מפרוטוקול הדיון מיום כ"ד בטבת תשע"ה (15.1.2015) (שורות 47 - 52), חקירת האיש את האישה:

ש. היית זונה? בית הדין: נדחה. ש. הייתי עבד שלך? ת. ... הבעל: היא משקרת לכולכם מציג סרטון בו לדבריו האישה מודה שהיא זונה ושהיא נשואה לעבד

בית הדין האזין לסרטון שכאמור פורסם בתקשורת, ואכן לתדהמתו האישה מודה בפה מלא ובריש גלי שעסקה בזנות.

נאמנים עלינו דברי חז"ל שפירשו את הפסוק אלוקים ניצב בעדת אל (תהלים פב' א') שהקב"ה נמצא עם הדיינים, והם זוכים לסייעתא דשמיא בפסיקת הדין, אך פעמים שאנו רואים זאת בחוש.

בית הדין נחרד והופתע מהדברים המזעזעים שנאמרו בסרטון על ידי האישה.

מול בית הדין ניצב מאמר חז"ל – ישראל רחמנים ביישנים וגמלי חסדים, כמובא בגמרא תלמוד בבלי מסכת יבמות דף עט עמוד א:

"אמר, שלשה סימנים יש באומה זו, הרחמנים, והביישנים, וגומלי חסדים, רחמנים - דכתיב "ונתן לך רחמים ורחמך והרבך", ביישנים - דכתיב "בעבור תהיה יראתו על פניכם", גומלי חסדים - דכתיב "למען אשר יצוה את בניו וגו' לעשות צדקה", כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו".

וכתב בבית הבחירה (מאירי) מסכת יבמות דף עט עמוד א:

"ממדות הראויות לישראל הוא שיהו רחמנים וביישנים וגומלי חסדים וכל שאין בו סימנים הללו ראוי לחוש ולהתרחק ממנו כפי היכולת".

וכתב מהרש"א חידושי אגרות מסכת יבמות דף עט עמוד א:

"ולענין הבושה אמרינן בנדרים בעבור תהיה יראתו על פניכם גו' זו הבושה כו' כי היראה הניכרת בפנים היא הבושה כמו שאמרו בוש פנים לגן עדן וההפך עז פנים, ולא לפי מזגן וטבען קאמר דהא אמרו בביצה פ"ג ישראל עז באומות הן ומפני מה ניתנה תורה לישראל מפני שהן עזין אלא דעל שם זה נקראו ביישנים שהתורה מתשת כחן ומכנעת לבם כפרש"י שם וזה הכתוב בעבור תהיה יראתו גו' בענין נתינת התורה נאמר שנתן הקדוש ברוך הוא התורה שהיא יראתו על פנינו לבלתי נחטא כדאמרינן שם וה"נ מוכח ההיא דנדרים שהבושה באה לנו מנתינת התורה שאמרו שם דכל מי שאין לו בוש פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני".

וכשהסירה האישה מעל פניה את מסווה הבושה הטבעית שיש לכל בר ישראל עלה חשד כבד לבית הדין שאכן לא מדובר בבית ישראל.

ואף שהתברר שניתן אישור יהדות לאם המבקשת, ולמבקשת עצמה וכן לאחות המבקשת, אך הואיל והדבר היה לפני שנים רבות, בזמן שבית הדין עדיין לא העסיק מברר יהדות מקצועי, ולאור התנהגותה של האישה בריש גלי ובפרסום מעשיה ועבודתה לעיני מיליוני צופים, ומעל הכול לאור מאמר חז"ל הנ"ל, קבע בית הדין שיש לפתוח תיק יהדות ולברר שוב את יהדותה של המבקשת.

